

Thirdly, the institute of undercover investigative (search) actions has not received the required and perfect procedural form that would be a sufficient guarantee to obtain reliable evidence and protection of human rights and freedoms.

Article 267 of the new Criminal Procedural Code of Ukraine "Examination of the reach of public places home or other property" should be excluded altogether from this Code as a rule, which does not meet the requirements of foreseeability and sufficient "quality of law" does not create proper mechanisms of checks and balances against possible errors, fraud or arbitrariness. This provision may be appropriate in the legislation that governs intelligence and counter-intelligence work.

In accordance with the Constitution of Ukraine and the decisions of the European Court on Human Rights, which orient in legislative activity to observe the principle of predictability and the rule of law, a system of investigational actions should be revised taking into account these principles codified and based on the existing inter-and intra-field competition of legal norms and institutions.

Keywords: *investigatory actions, undercover investigatory actions, international standards.*

Надійшла до редакції 21.02.2013

Л.А. Філянiна

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 341.45

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Здійснено аналіз міжнародних норм і національного законодавства України щодо надання правової допомоги під час кримінального провадження.

Ключові слова: *кримінальне провадження, міжнародна правова допомога.*

Постановка проблеми. Розвиток співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинністю пройшов довгий та тривалий шлях становлення. Спочатку використовувалися спрощені форми, наприклад, досягнення домовленості про видачу особи, яка вчинила правопорушення, або про будь-які інші дії, пов'язані з тим чи іншим злочином. У подальшому виникла необхідність обмінюватися інформацією, обсяг якої постійно зростає. Якщо раніше вона стосувалася окремих злочинців та злочинів, то тепер наповнюється новим змістом, стосується практично всіх сфер боротьби зі злочинністю, а також статистичні та наукові дані про причини, тенденції, прогнози злочинності та ін.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженням даної проблеми в різні часи займалися російські й вітчизняні вчені, а саме: П. Біленчук, І. Бліщенко, М. Валєєв, О. Закалюк, С. Іванов, О. Литвинов, І. Фісенко та ін.

Метою даної статті є дослідження проблеми надання міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі основні завдання: 1) проаналізувати міжнародно-правові акти щодо надання правової допомоги під час кримінального провадження; 2) окреслити основні шляхи взаємодії держав щодо надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Правова допомога під час кримінального провадження як правовий інститут утворилася у післявоєнні часи та характеризується трьома ознаками:

- юридична єдність правових норм;
- повнота регулювання визначеної сукупності міжнародних відносин;
- відокремлення норм, що створюють правовий інститут, у главах, розділах, частинах та інших структурних одиницях законів, а також інших нормативно-правових актах [6, с. 18].

Галузі міжнародного, кримінального та кримінально-процесуального права об'єднали в собі норми, що регулюють відносини у сфері взаємної правової допомоги у кримінальних справах між компетентними органами (національними та зарубіжними). Характерною особливістю, яка відрізняє правову допомогу під час кримінального провадження від інших форм співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, є передача державою ініціатором компетенції щодо окремого кримінального провадження державі-контрагенту. Під «компетенцією» (від лат. *competentio* від *competo* – відповідність, узгодженість, відповідати, підходити) розуміється «сукупність встановлених в офіційній – юридичній чи неюридичній – формі прав і обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу або посадової особи, які визначають можливості цього органу або посадової особи приймати обов'язкові до виконання рішення, організувати та контролювати виконання тощо ...» [7, с. 196].

Саме повноваження щодо отримання, виконання та здійснення оперативно-розшукових заходів передаються при взаємній правовій допомозі компетентним органом однієї держави компетентному органу іншої держави. Ця передача компетенції виражається в допущенні державою можливості збирання доказів під час кримінального провадження, що здійснюється іноземним компетентним органом, а також у визнанні доказів, отриманих на засадах зарубіжного законодавства, припустимими та задовольняючими вимоги національного законодавства держави, що запитує [8, с. 3–4].

У ситуації порушення кримінального переслідування на території іншої держави та видачі обвинуваченого ніякої передачі компетенції не виникає. В такому випадку всі слідчі дії і, що суттєво особливо, рішення приймаються виключно державою, яка безпосередньо здійснює відповідне кримінальне переслідування. Але взаємодія компетентних органів (правоохоронних та судових) двох держав не повинна впливати на сутність справи, що розслідується, оскільки запитувана держава лише приймає рішення про можливість або неможливість видачі конкретної особи з урахуванням дотримання державою, що запитує, сукупності обов'язкових формальностей. Так, відповідно до ст. 541 КПК України, міжнародна правова допомога – це проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необ-

хідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою [9, с. 250].

Тобто *міжнародне співробітництво держав під час кримінального провадження* розглядається як обґрунтована на внутрішньому законодавстві діяльність компетентного органу держави-контрагента щодо виконання ним у формах, межах та умовах передбачених міжнародними (багатосторонніми чи двосторонніми) договорами, процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом держави-ініціатора або міжнародною судовою установою.

Можливо визначити принципи надання міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження, а саме:

- взаємодія в питаннях обов'язковості для сторін умов договору, а також повага та дотримання суверенітету та безпеки сторін;
- зумовленість нормами договору порядку, меж і форм правової допомоги;
- визнання компетенції зарубіжної держави у кримінальному провадженні, у зв'язку з яким запитується допомога;
- втрата частини суверенітету у провадженні дій з участю громадян іншої держави;
- припустимість застосування зарубіжного законодавства при виконанні процесуальних дій, а також оперативно-розшукових заходів за запитом іншої держави – в тих межах, що не суперечать основним принципам міжнародного права та принципам держави-контрагента.

З розвитком співробітництва між державами досить швидко виявилось, що не можна обмежитися двосторонніми і регіональними угодами. З'ясувалося, що деякі види злочинів, такі як наркоторгівля; торгівля жінками та дітьми; міжнародний тероризм; захоплення заручників; фальшивомонетництво, легалізація злочинних доходів та ін., стосуються інтересів всього світового співтовариства і створюють передумови для виходу співробітництва держав у даній галузі на універсальний рівень.

Правовідносини, що пов'язані з наданням міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження, регулюються або нормами багатосторонніх міжнародних конвенцій про боротьбу зі злочинами міжнародного характеру, або спеціальними договорами щодо правового співробітництва. До міжнародних джерел щодо надання правової допомоги у кримінальному провадженні належать: Європейська конвенція про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 р. та Додатковий протокол 1978 р., ратифікований Україною 16 січня 1998 р.; Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. (міститься механізм передачі провадження у кримінальних справах); Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. та Додаткові протоколи до неї (конвенція регулює питання видачі правопорушників); Європейська конвенція про передачу засуджених осіб 1983 р. (регулюються питання передачі засуджених осіб для відбуття покарання); Європейська конвенція про захист

прав і основних свобод людини 1950 р., підписана Україною в липні 1997 р., ратифікована 11 вересня 1997 р.; Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 р., підписана Україною 8 червня 2000 р., набула чинності для України 14 червня 2002 р. (регулює питання видачі осіб, які скоїли злочин неполітичного характеру); Європейська конвенція про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру 1981 р.; Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом 1990 р., підписана Україною 29 травня 1997 р., ратифікована 16 січня 1998 р.; Європейська кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 р., підписана Україною 27 січня 1999 р., ратифікована 18 жовтня 2006 р.; Європейська цивільна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 р., підписана Україною 4 листопада 1999 р., набула чинності для України 1 січня 2006 р., та інші. До національного законодавства, що передбачає надання правової допомоги іншим державам у сфері кримінального судочинства, належать: Конституція України; Кримінальний процесуальний кодекс України; Кримінальний кодекс України; Закони України.

Водночас порядок направлення запиту до іншої держави, порядок розгляду уповноваженим (центральним) органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи про таку допомогу і порядок виконання такого запиту визначаються чинними міжнародними договорами України та національним законодавством України.

Так, відповідно до ст. 544 КПК України, міжнародна правова допомога чи інше співробітництво за відсутності міжнародного договору України може бути здійснено на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності. З цією метою уповноважений (центральный) орган України, направляє до держави-контрагента запит про надання правової допомоги. При направленні такого запиту Україна письмово гарантує, що у разі надходження аналогічного запиту від держави, до якої зверталися по допомогу, розглянути її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги. У свою чергу, наша держава, у разі відсутності договору про надання правової допомоги, розглядає запит іноземної держави тільки при наявності письмових гарантій про надання у майбутньому аналогічної допомоги. За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральный) орган України направляє (отримує) запит про надання правової допомоги дипломатичним шляхом, а саме – через Міністерство закордонних справ України.

Правова допомога у кримінальному провадженні здійснюється за участю уповноваженого (центрального) органу України. До переліку таких органів відповідно до ст. 545 КПК України належать: Генеральна прокуратура України, яка повноважна звертатись із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядати відповідні запити іноземних компетентних органів; Міністерство юстиції України, що звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав.

З метою виконання окремих процесуальних дій консульські установи або дипломатичні представництва інших держав в Україні мають право одержувати на добровільній основі пояснення, речі, документи від громадян держави, яку вони представляють, а також вручати документи таким особам (ст. 547 КПК України).

Ініціатором направлення запиту про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні виступають: орган досудового розслідування, слідчий, прокурор, суддя, які за погодженням з прокурором надсилають запит до уповноваженого (центрального) органу України.

Разом з тим, держава-ініціатор, з дозволу держави-контрагента, може направити представника свого компетентного органу для участі у процесуальних діях. Дозвіл на присутність представника компетентного органу держави-ініціатора на території України надається відповідно до КПК України. Представник компетентного органу держави-ініціатора не має права самостійно проводити на території України будь-які процесуальні дії; у разі присутності під час проведення процесуальних дій повинен дотримуватися вимог законів України; має право спостерігати за проведенням процесуальних дій, вносити зауваження та пропозиції щодо їх проведення, з дозволу слідчого, прокурора або суду ставити запитання, а також робити записи, у тому числі із застосуванням технічних засобів.

Висновок. Міжнародна правова допомога під час кримінального провадження здійснюється на основі двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів, але у відповідності до національного законодавства держав-контрагентів з урахуванням законодавства держави-ініціатора.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаються в розробці концептуальної моделі надання правової допомоги під час кримінального провадження.

Бібліографічні посилання

1. Конституція (Основний Закон) України. – К., 1996.
2. Європейська конвенція про правову допомогу з питань карних справ від 20 квітня 1959 р. // Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба зі злочинністю та взаємна правова допомога (книга перша) : зб. документів. – К., 1996.
3. Конвенція Європейського Союзу о выдаче преступников, 1957 г. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
4. Типовое соглашение о передаче уголовного судопроизводства, принятое резолюцией ГА ООН 14 декабря 1990 г. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
5. Типовой договор о взаимной помощи в области уголовного правосудия, принятый резолюцией ГА ООН 16 декабря 1990 г. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
6. Сырых В.М. Теория государства и права : учебник для вузов. – М., 1998.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред. кол.: Ю.С.Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. – К., 2001.
8. Международная правовая помощь в уголовных делах. Инструкция. Издание № 8. – Швейцария, Берн. – Федеральное полицейское ведомство. – 1998. – С. 3–4.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К., 2012.

Филянина Л.А. Международно-правовые аспекты предоставления правовой помощи в уголовном производстве. Осуществлен анализ международных норм и национального законодательства Украины по оказанию международной правовой помощи в уголовном производстве.

Ключевые слова: уголовное производство, международная правовая помощь.

Filyanina L.A. International legal aspects of legal assistance in criminal proceedings. The main purpose of national and international policy of providing legal assistance in criminal proceedings is the establishment of an effective system of cooperation between law enforcement agencies in preventing, combating and searching persons who committed acts falling under the international nature of a crime, revealing and overcoming social conditions and consequences, providing of implementation of one of the basic principles of obligatory liability of guilty persons who committed them.

Analysis of practice and scientific research shows that the main cause of the process of criminalization of society is the sphere of social and economic relations. Criminogenic potential creates diverse in nature phenomena and trends in this area.

The author determined that the legal assistance in criminal proceedings is carried out with the participation of the Commissioner (central) agency of Ukraine. A list of these agencies is presented in art. 545 of the Criminal Procedural Code of Ukraine.

The paper examines the conditions that have to create an unfavorable basis for international crime and, consequently, to minimize it as much as possible to complicate the conduct of international criminal operations. The attention is paid that the cooperation of nations to provide legal assistance in criminal proceedings is not the only condition for crime fighting, but also an important preventive measure. The nations realize that no one of them is immune to penetration of transnational crime, and understand the urgent need to unite efforts to develop a flexible and uniform use of enforcement space that will contribute to any kind of limitation for criminal offenses.

The conclusion is made that the international legal assistance in criminal proceedings is based on bilateral or multilateral agreements but in accordance with the national legislation of the counterparty based on law of the initiator.

Keywords: *criminal proceedings, international legal assistance.*

Надійшла до редакції 26.03.2013

С.І. Халимон

кандидат юридичних наук
(Чернігівський юридичний
коледж ДПтС України)

УДК 343.3 : 343.985

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ОРГАНАХ І УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Проаналізовано принципи конфіденційного співробітництва в органах і установах виконання покарань та їх реалізацію. Визначено систему принципів конфіденційного співробітництва в органах і установах виконання покарань.

Ключові слова: *конфіденційне співробітництво, принципи, негласний апарат, органи і установи виконання покарань.*

Постановка проблеми. Як будь-яка правова наука, оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД) базується на відповідних керівних ідеях, вироблених практикою і закріплених у нормах законодавства про ОРД. Згідно зі ст. 4 Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність”, ОРД ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [19].

Очевидно, що принципи конфіденційного співробітництва в органах і